

Inleiding

Vanmiddag staan we samen stil bij het onderwerp “hoop”. “Hoop” is geen alledaags thema en toch kunnen we geen enkele dag zonder hoop. De keuze voor dit thema is ingegeven door het komende jaar 2025, dat een jubeljaar is in de kerk, en dat als thema kreeg “Pelgrims van hoop”.

Eerst een enkel woord over een zogenaamd **jubeljaar**. Wat is het? Het jubeljaar heeft Bijbelse en historische wortels. In het Oude Testament vindt je een groot aantal teksten die gaan over hoe het volk in het Beloofde land moet leven. God is heilig en het volk moet daarom leven op een manier die past bij de heilige en rechtvaardige God. Het Oude Testament bevat daarom veel voorschriften van sociale gerechtigheid. Concreet was er een voorschrift dat om de 7 jaar slaven werden vrijgelaten en in hun rechten hersteld. Iemand kon wel tot armoede vervallen en zich moeten verhuren om te overleven, maar het voorschrift was: zoiets mag hooguit 7 jaar duren, dan moet de familie of stamverwanten de *gō'èl* worden, de lossen ('hij die de schuld losmaakt, de losprijs betaalt, de verlosser') en zo iemand vrijkopen. Ieder jubeljaar begon en eindigde met de plechtige viering van verzoening op *jom-kippur*.¹

Deze oude wet is enorm gaan resoneren door de Babylonische ballingschap. Toen was nagenoeg het hele volk als slaaf weggevoerd. Als iedereen een balling en slaaf is geworden, is er niemand die na 7 jaar de losprijs betaalt. Maar –zoals de profeet Jeremia aankondigt– God heeft het op zich genomen en is de *gō'èl*, de verlosser, geworden: door zijn genade was terugkeer mogelijk. Dat staat onuitwisbaar gegrift in het geheugen van het volk.²

Toen Jezus zijn eerste openbare toespraak hield in de synagoge van Nazareth refereerde Hij eraan en zei: “*De geest des Heren is over mij gekomen, omdat Hij mij*

1 Het Hebreeuwse woord *jōbēl* betekent letterlijk ‘ram, een mannelijk schaap’, en aangezien een ram een dier is met opvallende hoorns, kan het ook gaan betekenen ‘ramshoorn’ of ‘bazuin’. De ramshoorn werd gebruikt om feesten aan te kondigen en opmerkzaam te maken op gebeurtenissen van belang; ook werd de hoorn geblazen bij dreigend gevaar. Het 50ste jaar, het jubeljaar waarover Lev 25 spreekt, ontleent zijn naam dus aan de bazuin waarmee dat jaar werd ingeluid. Je zou het kunnen vertalen als “jaar-van-de-ramshoorn” of “bazuinjaar”. De vertalers van de Septuagint vertaalden de Hebreeuwse uitdrukking *anat-hayyobel* als ἀφέσεως σημασία, *teken-van-kwijtschelding*, en het jaar-van-de-*jōbēl*/ram(shoorn) werd zodoende een *jaar-van-de-vergeving*. De oudste Latijnse vertaling, de Vetus Latina, die nog dateert van vóór Hiëronymus, vertaalde het Hebreeuwse woord *jōbēl* (in het voetspoor van het Grieks) als *remissio*, *vergeving*. Wanneer Hiëronymus een nieuwe vertaling maakt voor het volk, de Vulgata, kent hij de Griekse vertaling en de oudere Latijnse vertaling, maar omdat die niet letterlijk zijn, bedenkt hij een nieuw Latijns woord voor *jōbēl*, nl. *jubilaeus*, dat een beetje de klinkt zoals het Hebreeuws. Daar is dan het bekende woord *jubileum* en het werkwoord *jubilare* van afgeleid, en ook onze uitdrukking “jubeljaar”.

2 Zie: J.Liesen, “Het jubeljaar”, in: *Communio. Internationaal katholiek tijdschrift*, 24(1999)458-469.

gezalfd heeft. Hij heeft mij gezonden om aan armen de Blijde Boodschap te brengen, aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken, en aan blinden, dat zij zullen zien; om verdrukten te laten gaan in vrijheid, om een genadejaar af te kondigen van de Heer." (Lk 4:18-19). Die woorden van Jezus betekenen: God betaalt opnieuw de losprijs: Hij geeft zijn Zoon en die geeft zichzelf als losprijs om te bevrijden uit de slavernij van het kwaad, waar de mensheid in verstrikt is. Aan zijn leerlingen gaf Jezus de missie: dit Goede Nieuws te verkondigen en te beleven.

Christenen stonden daardoor anders in het leven en dat was in het begin een schok zoals we ons dat nu nog nauwelijks kunnen voorstellen. Wij vinden christendom misschien gewoon, maar ooit was het revolutionair. Het heeft bijna drie eeuwen geduurd voordat Christendom getolereerd werd. Door de vrede van Constantijn (312) kwam er vrijheid van godsdienst. Een van de dingen die toen mogelijk werden, naast het hebben van kerkgebouwen, was de gang van christenen naar Jeruzalem, de plaats van de verlossing, om daar steun te vinden in de geestelijke strijd van het leven. Dat is eeuwenlang doorgegaan ... tot 1291. Toen viel het laatste christelijke steunpunt in Palestina in handen van moslim-veroveraars en christenen konden niet meer op bedevaart. Het duurde echter niet lang of de gelovigen begonnen naar Rome te trekken op zoek naar geestelijke steun. Daarop inspelend kondigde op 22 februari van het jaar 1300 paus Bonifatius VIII het eerste jubeljaar van de geschiedenis af. Het verzekerde geestelijke steun voor allen die naar Rome waren gekomen; het doel van jubeljaar was: vergeving van zonden, verzoening tussen vijanden, kwijtschelding van schulden en bekering. Aanvankelijk werd een heilig jaar om de 100 jaar gehouden, maar al spoedig werd de tijdspanne tot het volgende heilig jaar verkort tot 50 jaar (Clemens VI in 1343) en tot 25 jaar (Paulus II in 1475).

Het jaar dat voor ons ligt, is dus zo'n heilig jaar waarin gelovigen, in Rome, maar door een beschikking van de pausen van de laatste decennia, ook dichterbij huis, geestelijke steun wordt geboden. Op 9 mei 2024 heeft paus Franciscus met de bul *Spes non confundit* het jubeljaar aangekondigd (de titel is een citaat uit Rom 5:5).

Ons thema: (goed) leven vanuit hoop

Wat kan dit komende jubeljaar met als thema "pelgrims van hoop" voor ons (katholieke zorg-professionals) betekenen? Wat is onze hoop? Welke geestelijke steun hebben we nodig en welke geestelijke steun kunnen wij geven aan anderen? Hoop lijkt moeilijk om te definiëren. Het is best een uitdaging om aan jezelf en aan anderen rekenschap te geven van de hoop die in je leeft. De menselijke ervaring leert dat hoop je overeind houdt, je vasthoudt, maar dat het tegelijk moeilijk te vatten is.

Waar het vanmiddag omgaat is dat we niet alleen iets horen over wat buiten ons ligt, maar ook naar ons eigen leven kijken en kijken welke keuze wij maken of willen gaan maken. U mag de spreker wegdenken en, als het ware, in de spiegel kijken. Dat wil ik

trouwens ook zelf doen. Hoop is geen interessant weetje of een bepaald kunstje, dat je kunt inruilen als je iets beters vindt; hoop is een deel van ons eigen leven. Spreken en luisteren over “hoop”, gaat echt over hoe we ons eigen leven leiden. Het is altijd relevant om na te denken over hoe wij leven en waarom en hoe we onze keuzes maken. Wat houdt ons op de been? Wat geeft richting aan ons denken en spreken en handelen? Daarover gaat het dus vanmiddag: over hoop die ons doet leven, goed leven.

Menselijke hoop is dubbel

Mensen hebben altijd al nagedacht over wat hoop is, over wat goed leven is. In de voor-christelijke tijd werd ambivalent over hoop gedacht. In de 6^e eeuw vChr vertelt de Griekse schrijver Hesíodus het beroemd geworden verhaal van *de doos van Pandora*. Prometheus, een van de titanen die de mensen welgezind was, had vuur van de berg Olympus gestolen en aan de mensen gegeven. Uit wraak gaven de goden een geschenk aan Pandora, de vrouw van Epimetheus, de broer van Prometheus. Dat geschenk was een kruik waarin de goden allerlei “gaven” hadden gestopt. Prometheus had al gewaarschuwd had om geen gaven van de goden aan te nemen, maar uit nieuwsgierigheid opent Pandora haar kruik. Allerlei plagen, ziekten en de dood vliegen eruit en verspreiden zich over de wereld. Pandora doet zo snel mogelijk het deksel er weer op, maar het is te laat. Er is maar één klein “geschenk” achtergebleven in de kruik: ἔλπις, hoop. Dat is alles wat de mensen nog hebben. Daar stopt het mythologisch verhaal.

De grote vraag is nu: wat betekent ‘hoop’? Is hoop een kracht die je doet standhouden in alle ellende, of, is het een bedrieglijke verwachting, een valse hoop? Mensen, aan zichzelf overgelaten, hebben geen antwoord op die vraag.

Christelijke hoop

Die situatie verandert wezenlijk in het christendom. De kern van het christendom is dat het menselijk leven een radicale verandering ondergaat door het leven en de dood en de verrijzenis van Jezus Christus. Een verandering zo groot, dat we zijn gaan spreken van “voor” en “na” Christus. Wat is er dan veranderd? Een paar teksten uit de H.Schrift van NA Christus, dus uit het Nieuwe Testament, kunnen ons op het spoor zetten.

We beginnen met het oudste geschrift in het Nieuwe Testament, de brief van de apostel Paulus aan de christenen in Thessalonika, geschreven rond het jaar 50 nChr. Paulus schrijft in 1Thess 4,13-14:

Broeders, wij willen u niet in onwetendheid laten over het lot van hen die ontslapen zijn; gij moogt niet bedroefd zijn zoals de andere mensen, die geen

hoop hebben. Wij geloven immers dat Jezus is gestorven en weer opgestaan; evenzo zal God hen die in Jezus zijn ontslapen levend met Hem meevoeren.

Hier komt al meteen het belangrijkste aspect van de christelijke hoop naar voren: hoop is uitzicht op eeuwig leven dankzij de dood en verrijzenis van Jezus.

Een citaat uit *Spe Salvi*, 2007, van Benedictus XVI:

“...een onderscheidend kenmerk van christenen is het feit dat ze een toekomst hebben: het is niet zo dat ze de details kennen van wat hen te wachten staat, maar ze weten in algemene termen dat hun leven niet in leegte zal eindigen. Pas als de toekomst als een positieve realiteit vaststaat, wordt het mogelijk om ook het heden te leven.

Dus nu kunnen we zeggen: Het christendom was niet alleen “goed nieuws” – de mededeling van een tot dan toe onbekende inhoud. Meer correct kunnen we zeggen: de christelijke boodschap was niet alleen “informatief” maar ook “performatief”. Dat betekent: het evangelie is niet slechts een mededeling van dingen die gekend kunnen worden [het evangelie is ook een *performance*] – het is een mededeling die dingen laat gebeuren en levensveranderend is. De donkere deur van de tijd, van de toekomst, is opengegoid. Wie hoop heeft, leeft anders; wie hoopt, heeft het geschenk van een nieuw leven gekregen.” (Benedictus XVI, *Spe Salvi*, 2)

Uitzicht op eeuwig leven betekent dus niet alleen iets voor de toekomst, maar het betekent ook iets voor het heden; het betekent dat het aardse leven in een ander licht komt te staan. Je leven wordt anders als je weet dat het met de dood niet ophoudt. Wat je in je leven doet, heeft eeuwigheidswaarde. Je kijkt anders tegen de dingen aan dankzij Jezus Christus. De definitie van geluk verandert omdat Hij voor ons geleden heeft en uit de dood is opgestaan. Zij die Christus leren kennen, gaan anders leven, staan anders in het leven, dan zij die Christus niet kennen. Christelijke hoop geeft je **een nieuwe rompstand!** Je rompstand bepaalt de richting waarin je je beweegt en dat is niet automatisch de richting waarin je kijkt! Door het woord van God weet een mens welke richting hij moet kijken/gaan. Maar de ogen –en hersenen– zitten in het hoofd en dat hoofd kan verschillende kanten op draaien: weten is niet genoeg. Het hart zit in de romp en die is minder beweeglijk. De oriëntatie van hoofd en hart zijn niet automatisch dezelfde ...

Brief van Paulus aan de Romeinen, ca. 57/58 nChr.

Op die rompstand gaan we dieper in met andere woorden van Paulus. Paulus schrijft veel brieven aan de christenen op al de plaatsen waar hij geweest is en het evangelie verkondigd heeft. Er is één uitzondering: de brief aan de Romeinen. Als Paulus die brief schrijft, is hij nog nooit in Rome geweest. Dat geeft hem een zekere vrijheid om niet op concrete vragen en omstandigheden te hoeven ingaan en de kernboodschap

van het evangelie in eigen woorden te vatten. Het probleem voor de eerste Christenen is niet Jezus Christus: ze weten wie Hij is, maar het probleem is wel: hoe moet je als leerlingen van Jezus leven? Met andere woorden: welke hoop heeft een christen? Welke rompsland heeft een christen?

Paulus begint de Romeinenbrief (eerste vier hoofdstukken) met aan te tonen dat ieder mens, zowel Jood als heiden, *gerechtvaardigd* wordt door het geloof. Daarna is de weg vrij om de consequenties van een gelovig leven te bespreken. Hij doet dat ook in vier hoofdstukken: Rom 5–8.

Paulus begint en eindigt zijn uitleg over het leven van een gelovige mens, met **een passage over de hoop**. De vier hoofdstukken van Rom 5–8 worden ingeraamd door twee passages die de hoop als thema hebben.

5:1-11 over de hoop

8:31-39 over de hoop

Aan het begin van het 5^e hoofdstuk stelt Paulus dat een christen mag hopen, maar hij weet dat die hoop onder druk staat. Het meest evidente probleem van de hoop is de zwakheid van de mens. De ervaring leert namelijk onverbiddelijk dat ook de gelovige mens een zwakke mens blijft, en dus een zondige mens. Een mens wil wel de liefde en vriendschap van God, maar durft zichzelf eigenlijk nauwelijks volledig aan God toe te vertrouwen. Jezus zegt in het evangelie zegt: *wie zichzelf durft te verliezen in vertrouwen op God, die zal het leven vinden*. Maar dat is zo gemakkelijk nog niet. Paulus weet dat en geeft daarom het volgende argument:

- a. Gods liefde kwam tot uitdrukking in het feit dat God zijn Zoon voor ons gaf *toen wij nog zondaars waren*,
- b. **hoeveel te meer** dan zal Hij ons zal bijstaan om stand te houden tot het einde, *nu we Gods vrienden zijn geworden*.

Dit zogenaamde *a fortiori* argument (van iets kleins naar iets groots) is wel helder maar ook nog summier, te bondig; we hebben meer uitleg nodig en Paulus geeft die ook. Paulus voegt er een tweede argument aan toe. Paulus heeft a.h.w. een sprinkplank nodig om echt in het diepe te duiken. Maar als hij zijn aanloop heeft genomen, dan komt het ook. Hij geeft een tweede *a fortiori* argument dat een uitwerking en verdieping is van het eerste:

- a. Als wij verzoend zijn door *de dood van Jezus*,
- b. **hoeveel te meer** dan zullen we dan gered worden door *het leven van Jezus* (5:10)

Nu zijn we op een diepte aangekomen die meer is dan theorie: het verlossende lijden en sterven en verrijzen van Jezus ligt historisch gezien achter ons. Het is weliswaar geen loutere theorie – het is een historisch feit – maar gevoelsmatig blijft er toch een bepaalde afstand. Met zijn tweede *a-fortiori* argument brengt Paulus die realiteit nu dicht bij: *Jezus leeft nu* en dat heeft dus direct iets te maken met ons leven nu en heeft

ook praktische consequenties. De Paulijnse formule daarvoor zal uiteindelijk zijn dat we "in Christus" zijn.

In christus

Paulus komt aan die uitdrukking door een inkorting van de formule waarmee iedereen christen wordt, nl. de doopformule. Het doopsel wordt toegediend met de formule: *"in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest"*. Soms was er ook een kortere formule, die luidde: *in de naam van de Heer Jezus* (zie Hand 10:48; 19:5). Dat is het uitgangspunt voor Paulus. Zijn argument luidt: **"in de naam van"** betekent niet zoiets als *"uit naam van"*. Het doopsel wordt dus niet toegediend d.m.v. een soort machtiging. Het betekent: **"ten name van"**, en dat wil zeggen dat een gelovige door het doopsel wordt bijgeschreven op het conto van Christus, dus eigendom wordt van Christus! Hij heeft de los-prijs betaald, is de lossers geworden, en de gedoopte behoort nu bij Christus. Zoals een slaaf alleen vrij wordt van zijn heer doordat een andere heer hem koopt, zo is de christen gekocht door Christus met zijn bloed, en is Christus nu zijn heer.

Je zou dat in-Christus-zijn kunnen vergelijken met de zwaartekracht in ons planeten-stelsel: door de zwaartekracht cirkelt een maan om een planeet, maar als een zwaarder hemellichaam voorbij zou komen met meer massa en dus meer zwaartekracht, dan wordt die maan (en misschien zelfs ook die planeet) ingevangen in een baan om dat zwaardere hemellichaam. Zo is het ook met Christus en de gelovige. Christus is de grotere die met de zwaartekracht van zijn genade de gerechtvaardigde mens lostrekt uit een draaien om zichzelf en om de zonde en in een andere baan brengt. In-Christus-zijn is dus een kwestie van in de buurt van Christus blijven, in de aantrekkingskracht van Christus blijven

Door nu die doopformule "in de naam van Christus" in te korten tot "in Christus" maakt Paulus de overgang van het *juridische* aspect (eigendom van Christus) naar het *mystieke* aspect (leven in eenheid met Christus).

Echte eenheid met Christus geeft een antwoord op het probleem van het lijden. Als gelovige ben je verbonden met Christus die stierf aan het kruis. Die dood aan het kruis was een totale ontleding van alle menselijke geldingsdrang en eigenwaan en zelfverheffing. De gekruisigde Christus maakt daarom duidelijk dat ons menselijk lijden geen straf is voor de zonde, en dat welvaart geen teken van gerechtigheid is. Als christen kun je door je lijden heen kijken en je verbonden weten met Christus. Lijden is er en tranen zijn er, maar de tranen in je ogen worden een vergrootglas waardoor je dingen beter ziet. Het leven wordt transparanter. Je kunt het lijden anders beleven.

Toch blijft er een probleem: **hoe** leeft een gelovige in eenheid met Christus?

Hoe weet ik wat God van mij wil? Moet ik dat zoeken in de wet, in Gods geboden?

Daarop geeft Paulus het volgende antwoord: door de eenheid met Christus is de wet voor ons veranderd! De wet van God is altijd dezelfde, maar er is toch een verschil gekomen door Jezus Christus. Paulus gebruikt twee uitdrukkingen:

- a. "de wet van de geest" = de wet van Mozes, maar dan uitgelegd door de Geest van God die in ons woont. Deze wet wordt door de Geest in ons bekend gemaakt (in het geweten), en die moeten we volgen.
- b. "de wet van het vlees" = de wet van Mozes, maar dan uitgelegd door een egoïstische levenshouding (het "ik"). Deze wet is misleidend, rekent naar onszelf toe, en die moeten we niet volgen.

Dus: als de mens **een ander levenshouding/rompstand** aanneemt (=als de mens de Geest van God aanneemt), dan verandert voor hem/haar ook de wet. Zo'n mens mag van zichzelf zeggen: "*Ik leef niet meer*" (Gal 2:20), zo'n mens is nu "*in Christus Jezus*" en mag er zeker van zijn dat met Christus ook zijn eigengereide "ik" gekruisigd is. Zo'n mens heeft echte gefundeerde hoop.

Rekenschap geven van hoop

Wat kan een gelovig mens voor een ander mens, gelovig of ongelovig, betekenen? Aan de hand van een concreet voorbeeld uit de recente geschiedenis wil ik daarover iets meegeven. (Het punt is: in elke ontmoeting getuigen van Christus die leeft).

Opnieuw een citaat uit Spe Salvi, 2007, van Benedictus XVI:

... Wij die altijd geleefd hebben met het christelijke concept van God en daaraan gewend zijn geraakt, merken bijna niet meer dat we de **hoop** bezitten die voortkomt uit een echte ontmoeting met deze God. Het voorbeeld van een heilige uit onze tijd kan ons tot op zekere hoogte helpen begrijpen wat het betekent om voor het eerst een echte ontmoeting met deze God te hebben. Ik denk aan de Afrikaanse Josephine Bakhita, heilig verklaard door paus Johannes Paulus II. Ze werd rond 1869 geboren - zelf wist ze de precieze datum niet - in Darfur in Soedan. Op negenjarige leeftijd werd ze ontvoerd door slavenhandelaars, geslagen tot ze bloedde en vijf keer verkocht op de slavenmarkten van Soedan. Uiteindelijk kwam ze als slavin te werken voor de moeder en de vrouw van een generaal, en daar werd ze elke dag gepest tot ze bloedde; als gevolg hiervan droeg ze 144 littekens haar hele leven lang. Uiteindelijk werd ze in 1882 gekocht door een Italiaanse koopman voor de Italiaanse consul Callisto Legnani, die terugkeerde naar Italië Hier leerde Bakhita, na de angstaanjagende "meesters" die haar tot dan toe hadden bezeten, een heel ander soort "meester" kennen - in het Venetiaanse dialect, dat ze nu

leerde, gebruikte ze de naam “paron” voor de levende God, de God van Jezus Christus. Tot dan toe had ze alleen meesters gekend die haar verachtten en mishandelden, of die haar op zijn best als een nuttige slavin beschouwden. Nu hoorde ze echter dat er een “paron” is boven alle meesters, de Heer van alle heren, en dat deze Heer goed is, goedheid in eigen persoon. Ze kwam te weten dat deze Heer haar zelfs kende, dat hij haar geschapen had – dat hij werkelijk van haar hield. Ook zij werd bemind, en door niemand minder dan de allerhoogste “Paron”, voor wie alle andere meesters zelf niet meer dan nederige dienaren zijn. Ze was bekend en geliefd en er werd naar haar uitgekeken. Sterker nog, deze meester had zelf het lot aanvaard om gegeseld te worden en nu wachtte hij op haar “aan de rechterhand van de Vader”. Nu had ze “**hoop**” - niet langer alleen de bescheiden hoop om meesters te vinden die minder wreed zouden zijn, maar de **grote hoop**: *“Ik ben definitief geliefd en wat er ook met me gebeurt, ik word opgewacht door deze Liefde. En dus is mijn leven goed.”* Door de kennis van deze hoop was ze “verlost”, niet langer een slaaf, maar een vrij kind van God. Op 9 januari 1890 werd ze gedoopt en gevormd en ontving ze haar eerste heilige communie uit de handen van de patriarch van Venetië. Op 8 december 1896 legde ze in Verona haar geloften af in de Congregatie van de Zusters Canossi en vanaf die tijd maakte ze, naast haar werk in de sacristie en in de portiersloge van het klooster, verschillende reizen door Italië om de missies te bevorderen: de bevrijding die ze had ontvangen door haar ontmoeting met de God van Jezus Christus, voelde ze dat ze moest uitbreiden, ze moest worden doorgegeven aan anderen, aan een zo groot mogelijk aantal mensen. De **hoop** die in haar geboren was en die haar “verlost” had, kon ze niet voor zichzelf houden; deze hoop moest velen bereiken, iedereen bereiken. (Benedictus XVI, Spe Salvi, 3)